



زهرة الجلالى^١

١. طالبة الماجستير في فرع الفقه و اصول القانون الإسلامية بجامعة الزهراء

zohreh.jalali@yahoo.com

نوع المقال:
دراسة بحثية

المستخلص

فسخ الزواج هو حق للزوجين وفق الاحاديث في حالات خاصة، بما في ذلك بعض العيوب. على الرغم من أن الطلاق هو أيضاً أحد وسائل إنهاء العقد، إلا أن هناك فروقاً كبيرة بين الطلاق والفسخ؛ حيث يحق الفسخ في بعض العيوب الخاصة بدون الحاجة إلى الطلاق وإجراءاته وضمن شروط معينة تتعلق بالمهر، ويمكن أن يؤدي إلى فسخ عقد النكاح من جانب واحد بسرعة. ومع ذلك، فإن العيوب المذكورة في الروايات هي عيوب محدودة، وبعض الفقهاء يعتبرون هذه العيوب حصرية، في حين يرى آخرون أنها تمثيلية ويمكن أن تتسع لتشمل عيوباً أخرى إذا توفرت شروط معينة. في الوقت الحاضر، أصبحت مسألة الانحرافات الجنسية أو البارافيليا أكثر انتشاراً وملموسة مما كانت عليه في الماضي، بحيث تُعتبر نوعاً من الأمراض والاضطرابات النفسية الجديدة. إذا أمكن إثبات تسرى هذه العيوب إلى العيوب الأخرى التي تسبب مشاكل في الحياة الزوجية اليوم، يمكن النظر في جواز الفسخ في حال وجود هذه الانحرافات. وبالنظر إلى بعض الأدلة، بما في ذلك الروايات والقياس المنصوص العلة وقاعدة الأولوية وقاعدة لا ضرر أو إثبات الجنون في حالات خاصة من هذه الأمراض، يمكن الوصول إلى جواز تسرى حق فسخ النكاح إلى هذه العيوب.

مواعيد المادة:

تاريخ الاستلام: ٢٠٢٤/٠٢/٠٧

تاريخ المراجعة: ٢٠٢٤/٠٢/١٢

تاريخ القبول: ٢٠٢٤/٠٢/٢٨

تاريخ النشر: ٢٠٢٤/٠٤/٢٤



الكلمة الرئيسية:

الزواج،

الفسخ،

العيوب،

الانحرافات الجنسية.



زهره جلالی^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه الزهرا

zohreh.jalali@yahoo.com

نوع مقاله:

پژوهشی



تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵

چکیده

فسخ نکاح حقی است که طبق روایات برای زوجین در مواردی خاص از جمله برخی عیوب، ایجاد می‌شود. هرچند طلاق نیز یکی از راه‌های انفصال عقد است اما طلاق و فسخ تفاوت‌های زیادی دارند که در موارد عیوب خاص حق فسخ بدون نیاز به طلاق و تشریفات آن و شرایط خاص در باب مهریه می‌تواند به سرعت عقد نکاح را یک طرفه منفسخ کند. اما عیوبی که در روایات ذکر شده است تنها چند عیب محدود است که برخی فقها قائل به حصری بودن این عیوب هستند و برخی فقهای دیگر قائل به تمثیلی بودن این عیوب و امکان تسری آن به سایر عیوب در صورت وجود شرایط آن هستند. امروزه نیز به سبب شرایط جامعه مساله انحرافات جنسی یا پارافیلیا گسترده تر و محسوس تر از گذشته شده به گونه‌ای که نوعی بیماری و اختلال روان شناسی جدی تلقی می‌شود. اگر بتوان تسری عیوب را به عیوب دیگر که امروزه باعث مشکلات در زندگی زناشویی هستند اثبات کرد، می‌توان در صورت وجود این انحرافات جواز فسخ را در نظر گرفت. با توجه به برخی ادله از جمله روایات و قیاس منصوص العله و قاعده اولویت و قاعده لاضرر و با اثبات جنون در موارد خاص این بیماری‌ها، می‌توان جواز تسری حق فسخ نکاح به این عیوب را دریافت.



کلیدواژه:

نکاح،

فسخ،

عیوب،

انحرافات جنسی.

مقدمه

عقد نکاح یکی از عقود لازم است که فسخ آن به ادله خاص احتیاج دارد. در عقد نکاح علاوه بر اینکه حق طلاق برای زوج وجود دارد، بنا به شرایطی حق فسخ برای هر دو طرف ایجاد می‌شود. با این وجود بین فقها در این باره که حق فسخ برای هر دو طرف وجود دارد یا خیر و نیز درباره عیوب موجب فسخ نکاح نیز اختلاف نظر وجود دارد. هر چند مشهور فقهای امامیه بر این اینکه زوجین هر دو حق فسخ دارند اتفاق نظر دارند اما در مورد موارد عیوب اختلاف نظر وجود دارد. اسباب موجب ایجاد حق فسخ عبارتند از: (۱) تدلیس از طرف هر یک از زوجین، (۲) تخلف از شرط صفت^۱ (۳) وجود عیوب خاصه در زن یا مرد و عدم آگاهی و اطلاع طرف مقابل به هنگام عقد ازدواج که البته برخی از این عیوب خاصه موجب فسخ نکاح، مشترک میان زن و مرد هستند و برخی نیز مختص به زن یا مرد^۲ (عربشاهی، حبیبی تبار، ۱۳۹۸). قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران نیز در مواد ۱۱۲۱ تا ۱۱۲۶ عیوبی که موجب ایجاد حق فسخ نکاح برای زوجین می‌شود را مطرح کرده است. با تامل در این عیوب و نظرات مختلف فقها، سوالات مختلفی درباره توسعه یا تضییق این عیوب برای یک طرف یا طرفین به وجود می‌آید که در پژوهش‌ها و مقالات متعدد به پاسخ برخی سوالات از جمله عیوبی مثل بیماری‌های واگیر دار مانند ایدز و هپاتیت و... پرداخته شده است. واز طرفی به امکان درمان پذیر بودن بیماری نیز در ایجاد این حق پرداخته شده است. اما مساله‌ای که در این پژوهش مورد مذاکره قرار می‌گیرد بحث انحرافات جنسی در ایجاد حق فسخ نکاح برای زوجین است. با توجه به اینکه از گذشته تا کنون مساله انحرافات جنسی وجود داشته و امروزه با توجه به بستریهایی مانند فضای مجازی و شبکه‌های ماهواره‌ای و عادی انگاری برخی از این انحرافات در جامعه، ظهور و بروز آن بیشتر شده است به نظر می‌رسد ضرورت دارد به این مهم پرداخته شود که آیا وجود انحراف جنسی در هریک از زوجین موجب حق فسخ نکاح برای دیگری می‌شود یا خیر؟ مساله‌ای که در پژوهش‌های مربوط به فسخ نکاح به این شکل به آن پرداخته نشده است. فرض این است که با استفاده از ادله توسعه جواز فسخ نکاح، بتوان در صورت وجود برخی انحرافات جنسی در زوجین، جواز فسخ نکاح امکان پذیر شود. هدف این پژوهش بررسی ادله جواز یا عدم جواز فسخ نکاح به سبب انحراف جنسی هر یک از زوجین است.

۱. جامع المقاصد فی شرح القواعد ج ۱۳، ۲۸۸.

۲. تفصیل الشریعه فی شرح تحریر الوسیله، ۳۷۱.

عوامل جواز فسخ نکاح

فسخ در لغت به معنای نقض و فاسد کردن، جدا و طرح کردن آمده است. (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۳: ص ۴۵، جوهری، ۱۴۱۰ق، ج ۱: ص ۴۲۹)

و در اصطلاح نیز عبارت است از برهم زدن عقد به گونه‌ای که گویا آن عقد از زمان فسخ یا از ابتدا وجود نداشته است. (شیخ انصاری، ۱۴۱۵ق، ج ۴: ص ۱۴۹، خوئی، ۱۴۱۷ق، ج ۳: ص ۳۴۰) (خوئی، ۱۴۱۷ق، ج ۶: ص ۸۴، فاضل لنکرانی، ۱۴۲۱ق، ص ۳۱۰)

یکی از موجبات حق فسخ، پاره‌ای از عیوب است که در روایات و فقه شیعه از آن‌ها نام برده شده است. حال برخی فقها این عیوب را حصری می‌دانند و برخی دیگر تمثیلی، و قائل به توسعه این عیوب به بیماری‌ها و عیوب دیگر هستند که موجب عسر و حرج زوجین را فراهم می‌آورد و طبق قاعده لاضرر به آن استدلال می‌نمایند.

فقه‌های شیعه در کهن‌ترین و مشهورترین تعاریف، هر فزونی یا کاستی را از خلقت اصلی، عیب دانسته‌اند، چه این فزونی یا کاستی به صورت زایده‌ای عینی باشد یا اینکه به صورت صفتی عارضی باشد مانند بیماری‌های زوجین و تب. (عاملی، ۱۴۲۳ق: ۴۷۳)

تدلیس در عقود در شرایطی می‌تواند موجب ایجاد حق فسخ شود. تدلیس به این معناست که شخص با علم و آگاهی از عیبی که خارج از خلقت اصلی است سکوت کند. (مسجد سرایی، ۱۳۸۵: ۳۴۶) در قانون مدنی نیز در ماده ۴۳۸ آمده: تدلیس عملیاتی است که موجب فریب در معامله شود. (نخعی، مختاری افراکتی، ۱۳۹۶)

عیوب مرد: درباره عیوب مرد که موجب فسخ نکاح است دو قول میان فقیهان است: قول اول: به نظر مشهور فقیهان عیوب مرد که موجب حق فسخ برای زوجه می‌شود عبارت است از: جنون، خصاء، عنن، جبّ. ادعای اجماع بر فسخ نکاح در این موارد شده است.^۱

مشهور فقیهان عیوب مرد را منحصر در این چهار مورد می‌دانند. قول دوم: برخی فقیهان عیوب دیگری بر این موارد افزوده‌اند. ابن جنید، ابن براج و علامه، جذام و برص را افزوده‌اند.

عمی در کلمات ابن براج اضافه شده و ابن جنید به غیر این موارد، زنا و عرج را موجب فسخ دانسته است. (امامی، ۱۳۹۹)

۱. همان

۲. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، ۳۱۸.

عیوب زن عبارت است از: جنون، جذام، برص، قرن، افشاء، عمی، عرج و رتق. در مورد عرج و رتق اختلاف است.^۱

به نظر مشهور فقیهان عیوب زن منحصر در این موارد است و قابل توسعه نیست.^۲ از مقام معظم رهبری نیز استفتائی در باره بیماری ایدز صورت گرفته که آیا در زمره عیوب موجب فسخ در مورد زن یا مرد می باشد یا خیر؟ ایشان پاسخ منفی داده اند. از این پاسخ آشکار می شود که ایشان توسعه مورد نظر درباره عیوب فسخ نکاح رانمی پذیرند. (گنجینه استفتائات قضایی، ش ۵۲۴۴). (امامی، ۱۳۹۹)

آیت الله سید کاظم حائری از مراجع تقلید معاصر در مقاله‌ای به تفصیل به بررسی مسئله عیوب فسخ نکاح پرداخته است. به نظر ایشان اصل اولی هنگام بروز شک در بقای زوجیت به جهت وجود عیبی قبل از عقد، در زن یا مرد، استصحاب لزوم است، ولی ادله لفظی مانند روایات تدلیس و لاضرر و غیره مانع جریان این اصل می گردند. روایات تدلیس در موارد صدق عرفی تدلیس و قاعده لاضرر در تمامی مواردی که عیب قبل از عقد وجود داشته است، حق فسخ در عقد نکاح را اثبات می نمایند. قاعده لاضرر و تدلیس شامل عیوب بعد از عقد نمی گردد. ایشان سپس به بررسی روایات عیوب فسخ نکاح می پردازد. و به این نتیجه می رسد که این روایات فقط دلالت بر انحصار عیوب زن دارند.

این روایات، قاعده لاضرر را تخصیص می زنند، در حالی که عمومیت قاعده در مورد عیوب مرد پابرجاست، پس زن با وجود هر عیبی در مرد که از نظر عرفی ازدواج را به مخاطره می اندازد مانند -ایدز- حق فسخ دارد، ولی مرد تنها در عیوب خاصی (پبسی، جذام، دیوانگی، عقل) که در روایات ذکر شده دارای حق فسخ است و این تفاوت بدین جهت است که مرد با وجود حق طلاق نیاز چندانی به حق فسخ ندارد. (حائری، ۱۳۸۴) (امامی، ۱۳۹۹)

به نظر آیت الله سید محمود هاشمی شاهرودی در صورت تخلف از شرط بنایی، حق فسخ ثابت است و سلامت از بیماری‌های خطرناک، شرط بنایی در عقد نکاح نزد عرف است.

به نظر آیت الله شهید سید محمد باقر صدر پنهان کردن عیوبی که عادتاً در زندگی زناشویی از آن‌ها پرهیز می شود به شکلی که عقد نکاح بر آن پنهان کاری بنا شده باشد، موجب خیار فسخ

۱. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، ۳۳۱.

۲. همان، ۳۳۵.

خواهد بود؛ هر چند از عیوب منصوص نباشد. (منهاج الصالحین ج ۲، ۲۹۱).
 آیت الله سیستانی نیز مواردی مانند توصیف به صفت کمال و عدم عیب در مراسم خواستگاری
 یا گفتگوهای قبل از ازدواج و نیز ارائه طرفین به عنوان کسی که دارای صفت کمال یا فاقد عیب
 است را ملحق به شرط ضمن عقد کرده است. (منهاج الصالحین ج ۳، ۸۸)

مفهوم انحرافات جنسی و انواع آن

انحرافات جنسی یا پارافیلیا اختلالی روانی است که موارد متعددی دارد.
 پارافیلیا یا انحراف جنسی: وقتی رفتار جنسی به شدت در جهت اهداف و فعالیت‌های جنسی
 غیر عادی یا بسیار خاص هدایت شود، پارافیلیا^۱ یا انحراف جنسی نامیده می‌شود. راهنمای
 تشخیصی آماری اختلالات روانی-۵^۲، انحرافات جنسی را به صورت خیال پردازی‌های جنسی
 بسیار تحریک کننده، تمایلات شدید جنسی یا رفتارهایی تعریف می‌کند که به موارد زیر معطوف
 می‌شوند: ۱- اشیا غیر انسانی مثل فتیش^۳ ها، ۲- زجر دادن یا تحقیر خود یا دیگران مثل مازوخیسم
 جنسی^۴ یا سادیسم جنسی^۵، ۳- کودکان یا سایر افرادی که راضی به برقراری رابطه جنسی نیستند
 مثل اختلال پدوفیلیک^۶ یا میل جنسی به کودکان. (گنجی، ۱۳۹۲)

DSM-۵ بر اساس هشت نوع از اختلالات پارافیلیک مشخص به شرح زیرند: اختلال
 اگزیبیشنستیک (آلت نمایی جنسی)، اختلال فتیشیستیک (یادگار پرستی جنسی)، اختلال
 فرتوریستیک (مالش دوستی)، اختلال پدوفیلیک (کودک خواهی جنسی) اختلال مازوخیسم (آزار
 طلبی جنسی)، اختلال سادیسم جنسی (آزارگری جنسی)، اختلال ترنسوستیک (مبدل پوشی
 جنسی)، و اختلال ویریستیک (نظر بازی جنسی). (انجمن روان شناسان آمریکا، ۲۰۱۳)
 این خیال پردازی‌های جنسی، امیال جنسی یا رفتارهای جنسی به مدت حداقل ۶ ماه حضور
 داشته‌اند و باعث رنج شدید یا نابسامانی در عملکرد اجتماعی، شغلی یا سایر حوزه‌های زندگی فرد
 می‌شوند. (گنجی، ۱۳۹۲) (زادافشار و همکاران، ۱۳۹۶)

۱. paraphilia

۲. DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder-۵)

۳. Fetish

۴. Sexual masochism

۵. Sexual sadism

۶. pedophilic

روان شناسان از جمله کینگستون و بورجت (۲۰۱۴) معتقدند: پارافیلیا اختلالی عود کننده و پایدار بوده و نوعی میل شدید جنسی به مسائل و فعالیت‌های غیر معمول می‌باشند. پارافیلیاها همبودی‌های مهمی با دیگر اختلالات روانی دارند. و انواع مختلف اختلالات پارافیلیا با یکدیگر همبودی دارند، به علاوه اختلالات پارافیلیا مخصوصا با اختلالات خلقی دارای همبودی هستند. تحقیقات متعدد بیانگر این هستند که انحرافات جنسی اغلب با دیگر اختلالات روانی همراه هستند. (سادوک و کاپلان، ۲۰۱۰). (زادافشار و همکاران، ۱۳۹۶)

انحراف جنسی یک بیماری کاملا مزمن است که درمان حتی خفیف ترین شکل آن نیز به دو سال درمان مداوم نیاز دارد^۱.

پارافیلیا انواع دیگری نیز دارد از جمله گرایش به رابطه جنسی با حیوانات، هرزه گرایی تلفنی و کامپیوتری، نکروفیلیا (مرده خواهی) و...

▀ ادله توسعه شرایط جواز فسخ نکاح:

مقصود از تعمیم عیوب آنست که برخی عیوب برای فسخ نکاح در روایات بیان شده است که در صورت وجود ادله با تنقیح مناط، کشف علت و... بتوان این عیوب را به امثالش تعمیم و تسری داد. مانند بیماری‌های جسمی چون ایدز و هیپاتیت و... و یا بیماری‌های روحی و یا انحرافات جنسی.

درباره تعمیم عیوب دو دیدگاه در بین فقها وجود دارد یک عده قائل به امکان تعمیم عیوب به صورت حداکثری هستند و دیدگاه دوم تعمیم حداقلی.

فقهایی که قائل به تعمیم عیوب موجب فسخ نکاح هستند در مقابل نظر مشهور در اقلیت هستند. قائلین دیدگاه حداکثری معتقدند حق فسخ مربوط به زوج یا زوجه نیست بلکه شامل زوجین می‌شود.

از طرفی قائلین به تعمیم حداقلی بر این باورند که حق فسخ مربوط به زوجه است زیرا از حق طلاق برخوردار نیست. بر خلاف زوج که هم حق فسخ دارد هم حق طلاق. طبق این دیدگاه زوجه در هر عیبی از عیوب زوج حق فسخ نکاح دارد در حالیکه چنین اطلاقی درباره زوج وجود ندارد. آیت الله حائری شیرازی در تایید این مطلب می‌نویسند "زن به خاطر هر عیبی در مرد، حق فسخ

۱. aminmashhadi، «انحرافات جنسی (پارافیلیا)، دلایل و درمان | مشاوره آنلاین سیمیاروم»، سیمیاروم مشاوره روانشناسی آنلاین خانواده و ازدواج | ایرانیان خارج از کشور، ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۹، <<https://simiaroom.com/blog/paraphilia/>> (۸ فروردین ۲۰۲۱).

نکاح دارد، اما در مورد مرد، چنین اطلاقی وجود ندارد" (هاشمی شاهرودی، ۱۳۸۴: ۴۱-۴۴).
(هاشمی و کرمی، ۱۳۹۷)

بیشتر فقیهان اشتراك عیوب چهارگانه در مقدمه را نپذیرفته‌اند و فقط ابن جنید است که این قول را پذیرفته است. ابن براج و فاضل مقداد سه عیب برص، جذام و نابینایی را مشترك می‌دانند و علامه حلی و شهید ثانی دو عیب برص و جذام را مشترك می‌دانند. (امامی، ۱۳۹۹)
از جمله ادله قائلین به تعمیم عیوب، قاعده لاضرر است که از پیامبر اکرم نقل شده است. از جمله مواردی که فقها از این قاعده جامع استفاده کرده‌اند، موضوع فسخ نکاح است.

❖ ادله توسعه جواز فسخ نکاح به سبب انحرافات جنسی:

مغنیه معتقد است: هر بیماری از بیماری‌های اختصاصی مردان و زنان ویا بیماری‌های مشترك (مانند جنون) در صورت ظاهر شدن، اگر قابل علاج باشند موجب فسخ نکاح نخواهند بود. اگر درگذشته این بیماری‌ها موجب فسخ می‌شد علتش آن بود که پزشکان و متخصصان از علاج و درمان آن ناتوان بوده‌اند. (مرقاتی خویی و مرقاتی، ۱۳۸۹)
با توجه به اینکه مشهور فقهای متقدم امامیه قائل به حصری بودن عیوب مجوز فسخ نکاح هستند. قانون مدنی نیز که از قول مشهور فقهای امامیه تبعیت می‌کند در موارد ۱۱۲۳-۱۱۲۱، تنها این عیوب منصوصه را مجوز فسخ نکاح قرار داده است.
نقد ادله دیدگاه حصری:
ادله دیدگاه حصری به شرح زیر است:

الف) روایات:

بسیاری از روایات بر انحصار عیوب دلالت دارند مانند صحیح حلی از امام صادق علیه السلام: "همانا نکاح فقط به خاطر پیسی، جذام، جنون و عقل رد می‌شود." (عاملی، ۱۴۰۹)
همچنین روایاتی مشابه این که از امام صادق علیه السلام نقل شده است مانند روایت رفاعه بن موسی، حماد از حلی، زید شحام و... (عاملی، ۱۴۰۹) در این روایات عیوب در تعداد خاصی منحصر شده و در برخی نیز با لفظ "انما" محصور شده و متبادر از این لفظ، حصر حقیقی است که حکم فسخ در عیوب منصوصه ونفی این حکم از عیوب دیگر را اثبات می‌کند، پس نمی‌توان این عیوب را تسری داد و عیوب مهلك و مسری جدید را موجب فسخ نکاح قرارداد. اما این دلیل

پذیرفتنی نیست، زیرا در این روایات "انما به معنای حصر حقیقی نیامده است تا اثبات عیوب منصوصه ونفی سایر عیوب کند. اگر جزو گروهی باشیم که معتقدند این روایات فقط دلالت بر عیوب زنان دارد و نه عیوب مردان، برخی از عیوب زنان چون عرج، عمی و افضا با اینکه نص صریح در موجب فسخ بودن آن‌ها وجود دارد، در این روایات نیامده اند. آیت الله مکارم شیرازی نیز این روایات را معارض با روایاتی می‌داند که عرج و عمی را موجب فسخ می‌دانند. بنابراین قائل به جمع بین این روایات شده‌اند و یکی از راه‌های جمع را، حصر اضافی محسوب کردن حصر در این روایات می‌دانند. اگر جزو گروهی باشیم که معتقدند روایات فوق نه تنها بر عیوب زنان بلکه بر عیوب مردان نیز دلالت دارد، چه بسا این ایراد صریح تر است، بنابراین روایاتی که شامل عیوب منصوصه دیگرند، خود قرینه بر این هستند که حصر اینجا حقیقی نیست، بلکه برای اثبات حق فسخ در عیوب مذکور تاکید دارد، نه اینکه بر نفی عیوب دیگر دلالت کند و در سایر عیوب منصوصه و غیر منصوصه مهلک، مسری و صعب‌العلاج ساکت هستند. همچنین اگر ایراد شود که حصر حقیقی بوده، چون روایات ذکر شده عامند و مانند عمومات دیگر تخصیص پذیرند و روایاتی که شامل عیوب دیگر است، مخصص این عموم هستند، به این استدلال جواب داده می‌شود که اولاً: چگونه بین این روایات رابطه عموم و خصوص وجود دارد، در حالی که مطابق دیدگاه انحصار، روایات مذکور بر انحصار عیوب دلالت دارند، اما روایات دیگر بر عدم انحصار دلالت می‌کنند. بنابراین بین این روایات تعارض وجود دارد نه رابطه عموم و خصوص. ثانیاً بر فرض قبول مخصص بودن روایات دیگر، وجود روایات مخصص خود قرینه است بر اینکه حصر حقیقی نبوده. زیرا اگر معنای حصر حقیقی باشد، دیگر مخصصی روایات محصور حقیقی را تخصیص نمی‌زند.

ب) اجماع

بنابر اجماع فقهای امامیه، تنها عیوب ویژه‌ای موجب حق فسخ می‌شوند. (حلی، ۱۴۰۸) اشکال اینکه اولاً این اجماع مدرکی و فاقد اعتبار است زیرا احتمال دارد اجماع فقها به دلیل روایات وارد شده باشد که از نظر آن‌ها بر انحصار عیوب دلالت دارد. ثانیاً بر فرض اعتبار اجماع مدرکی، چگونه این اجماع بر انحصار عیوب صحیح است در حالی که بسیاری از فقهای بزرگ این روایات را در عیوب زنان منحصر ندانسته‌اند و نظریه حق فسخ زن در صورت ابتلا مرد به بیماری‌های جذام و برص و نایبانیی داده‌اند.

ج) اصله اللزوم

اصل در عقد نکاح به دلیل اطلاق آیه "اوفوا بالعقود" لزوم است و چون نکاح قراردادی مالی نیست و همچنین به دلیل اهمیت نکاح و لزوم استحکام آن موارد خیرا در آن محدود و مقیدند. این دلیل نیز غیر قابل پذیرش است زیرا اصل عملی در جایی مورد استفاده است که دلیل لفظی موجود نباشد اما در مساله دلیل لفظی اولیه، یعنی روایات و دلایل لفظی ثانویه یعنی "قاعده لاضرر ولا حرج" وجود دارد. پس این ادله لفظی حاکم بر اصل عملی استصحاب و مقدم بر اطلاق آیه می‌شود. (حاتمی و سلطانی، ۱۳۹۶)

حال سوال اینجاست که آیا می‌توان حق فسخ نکاح را به امراض مهلک، مسری و صعب العلاج تسری داد؟

امروزه بسیاری از امراض سخت و صعب العلاج شناخته شده هستند که در گذشته یا شناخته شده نبودند یا وجود نداشتند. اکنون به بررسی و تشریح ادله‌ای می‌پردازیم که می‌توان برای نظریه جواز تسری حق فسخ نکاح به امراض مهلک، مسری و صعب العلاج نوپیدا آورد:

الف: کشف مناط (قیاس منصوص العله): عقد نکاح در باب معاملات به معنای اعم می‌گنجد بنابراین بحث عیوب تعقل پذیر است و حکم فسخ مشخص شده از جانب شارع مقدس را می‌توان با توجه به کشف مناط قطعی به عیوب دیگر نیز سرایت داد که همان قیاس منصوص العله می‌شود که نزد فقهای امامیه معتبر است.

ب) قاعده الولویت

ج) قاعده لاضرر

صبر کردن زوجین در شرایطی که موجب آسیب روحی یا جسمی است می‌تواند موجب ضرر باشد. قاعده لا ضرر هرگونه ضرر در دایره تشریح را مرتفع می‌کند خواه وجودی یا عدمی باشد. (مکارم شیرازی، کتاب النکاح، ج ۱، ۸۵).

از طرفی با وجود اینکه گاهی در برخی عیوب حق طلاق پدید می‌آید اما اثبات این حق بران زن بسیار سخت است و مشکلات مختلفی برای زن در بحث طلاق گرفتن ایجاد می‌شود از جمله مهریه و... بنابراین اثبات حق فسخ در مواردی که فرض کردیم به سهولت این امر برای زن کمک می‌کند.

د) روایات

روایات بسیاری هستند که می‌توان از آن‌ها عدم انحصار عیوب موجب فسخ را فهمید: مانند صحیحہ حسن بن صالح از امام صادق درباره قرن که فرمودند به خانواده اش برگردانده شود. (کتاب النکاح، ج ۲۱، باب ۱ از ابواب عیوب و تدلیس، حدیث ۳). و یا صحیحہ ابو عبیدہ از امام باقر (ع): اگر زن دارای عیوب عقل، برص، جنون و افضا یا دارای بیماری مزمن آشکار تدلیس نماید بدون طلاق برگردانده می‌شود. (همان) و روایات زیادی از این دست آمده است.

ه) منافات داشتن با هدف نکاح

در آیه ۲ سوره مبارکه روم، خداوند متعال هدف نکاح را آرامش و دوستی و مهربانی قرار داده است. در حالی که زندگی با بیماری که دارای انحرافات بارز جنسی است فضای خانواده را به جای محبت به نفرت و جایگاه مشکلات تبدیل می‌کند. و نیز از اهداف دیگر نکاح برآوردن غریزه جنسی در محیط پاک و فرزند آوری است که در برخی انحرافات جنسی این مسائل محقق نمی‌شود.

و) شرط بنائی و ارتکازی

مرکز ذهنی زوجین این است که رابطه زوجیت به شروطی بستگی دارد که سلامت از امراض صعب‌العلاج و مسری یکی از شروط آن است. (محمد تقی بهجت، استفتائات ج ۴، ۲۳۱). در واقع اطلاق عقد نکاح به سلامت زوجین منصرف خواهد بود. لذا در صورت تخلف از این شرط، طرف مقابل حق فسخ نکاح را پیدا می‌کند. اما به دلیل خیار تخلف از شرط نه خیار عیب. (حاتمی و سلطانی، ۱۳۹۶)

جنون نیز یکی از عیوب فسخ نکاح برشمرده شده است. با توجه به نظر متخصصان روانشناسی، انحرافات جنسی نوعی اختلال روانی محسوب می‌شود که این‌گونه افراد در برخی از فاکتورهای دیگر سلامت روان نیز مشکلاتی دارند. و درمان این بیماران گاهی بسیار سخت است. اگر بتوان از لحاظ روان‌شناسی برخی از نوع حاد این بیماری را نوعی جنون تلقی کرد شاید از این مجرا هم بتوان حق فسخ را برای یکی از زوجین ایجاد کرد.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه انحرافات جنسی مساله‌ای مهم و اثر گذاری در زندگی زناشویی است و وجود این اختلالات در هر یک زوجین به صورت خفیف یا شدید می‌تواند تبعات منفی در هدف زندگی زناشویی ایجاد کند و با توجه به اینکه این انحرافات نوعی از بیماری‌ها و اختلالات روانی صعب‌العلاج است، بررسی نمودیم که در صورت وجود این انحرافات در زوجین آیا حق فسخ ایجاد می‌شود یا خیر. هر چند که مشهور علما بر حصری بودن عیوب موجب فسخ نکاح متفقند اما در نظرات برخی از فقها هم مشاهده کردیم که بر طبق روایات وادله و تنقیح مناط، بتوان برخی از عیوب که موجبات عسر و حرج و ضرر را فراهم می‌آورد ویا موجب خیار تخلف از شرط می‌شود را می‌توان موجب فسخ در نظر گرفت. از طرفی اگر بتوان در موارد حد این انحرافات جنسی، مساله جنون و عدم سلامت روانی را طبق قواعد روان پزشکی اثبات کرد، می‌توان از حق فسخ به سبب جنون نیز استفاده کرد. در همه این موارد باید به اثبات برسد که آیا این نوع از انحراف جنسی موجبات عسر و حرج و ضرر ویا جنون را فراهم می‌آورد یا خیر. و در صورت اثبات آن می‌توان از حق فسخ نکاح در هر مورد استفاده نمود.

منابع و ماخذ

۱. «انحرافات جنسی (پارافیلیا)، دلایل و درمان | مشاوره آنلاین سیمیاروم». سیمیاروم مشاوره روانشناسی آنلاین خانواده و ازدواج | ایرانیان خارج از کشور، ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۹. <https://simiaroom.com/blog/paraphilia/>
۲. ابراهیمی، سعید. «اثر جنون در انحلال نکاح». فقه و حقوق خانواده ۵۰، ش. ۱۴ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۱۳۱-۴۸. <http://noo.rs/bh2Et>
۳. استادی، رضا. «تأثیر جنون در فسخ ازدواج». فقه اهل بیت ۵۳، ش. ۱۴ (۴ فروردین ۱۳۸۷): ۴۴-۵۶. <http://noo.rs/M21Dj>
۴. ———. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۵۸-۵۹، ش. ۱۵ (۱ تیر ۱۳۸۸): ۹۴-۱۲۸. <http://noo.rs/eAs2C>
۵. اسماعیل‌آبادی، علی‌رضا. «عیوب فسخ نکاح حصری یا تمثیل با تکیه بر مبانی اجتهادی استاد مطهری». فقه ۳۹، ش. ۱۱ (۲ فروردین ۱۳۸۳): ۲۸۸-۳۰۹. <http://noo.rs/QLGjB>
۶. اکبرینه، پروین. «بررسی تطبیقی فسخ نکاح ناشی از عیوب غیرجنسیتی در مذاهب خمس و حقوق ایران و کویت». فقه و حقوق اسلامی ۹، ش. ۵ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۲۵-۵۴. <http://noo.rs/LS1ty>
۷. الدینی، علی خردمند، و نوح افشار. گزارش یک مورد یادگارخواهی ویدوفیلی به همراه اختلال وسواسی جبری. مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روانی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۷.
۸. امامی، سیدعبدالمطلب، و. گزارش علمی عیوب فسخ نکاح. مرکز تحقیقات فقهی مجلس شورای اسلامی، خرداد ۹۹.
۹. امیرخانی، شکبیا، و عبدالله جوان. «امکان‌سنجی فسخ نکاح در فرض تخلف از شرط فعل در فقه اسلامی». فقه مقارن ۱۲، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۷): ۱۵۷-۸۲. <http://noo.rs/kXv2x>
۱۰. امینی، ابراهیم. «روشهای برخورد با انحرافات جنسی». تربیت ۷، ش. ۱ (۱۳۶۵): ۱۰-۱۳. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/224633>
۱۱. انجمن روان‌شناسان آمریکا. راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی. تهران: ارجمند، ۲۰۱۳.
۱۲. «بررسی تطبیقی حقوقی بیماریهای جدید مسری و مهلک در فسخ نکاح در فقه و حقوق موضوعه ایران»، بی‌تا. /بررسی-تطبیقی-حقوقی-بیماریهای-جدید-مسری/ <http://resalenezar.ir/product/>
۱۳. «بررسی عوامل فسخ و بطلان عقد ازدواج در فقه و حقوق ایران». دسترسی ۷ فروردین ۲۰۲۱. <https://civilica.com/doc/634108/certificate/print/> (۷ فروردین ۲۰۲۱).
۱۴. بهجت، محمد تقی. استفتائات. قم، بی‌تا.

۱۵. پوراسماعیلی، علی‌رضا. «توسعه یا تضییق عیوب موجب فسخ نکاحو استصناع -». حقوق اسلامی ۳۱، ش. ۸ (۱ دی ۱۳۹۰): ۱۵۷-۸۸. <http://noo.rs/cQpUI>.
۱۶. پوراسماعیلی، علی‌رضا، و زهرا کرامتی‌تبار. «تأثیر درمان عیوب نکاح بر حق فسخ». پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی ۴۰، ش. ۱۱ (۱ تیر ۱۳۹۴): ۳۱-۵۰. <http://noo.rs/fOFyJ>.
۱۷. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، بی‌تا.
۱۸. حائری، سیدکاظم. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۴۱، ش. ۱۱ (۲ فروردین ۱۳۸۴): ۳-۵۰. <http://noo.rs/K۶Bl۴>.
۱۹. حائمی، صدیقه، و حسین داورزنی. «راه‌های اثبات عنن و بررسی فقهی و حقوقی آن». فقه پزشکی ۱۷، ش. ۵ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۳۳-۶۲. <http://noo.rs/۵kyFQ>.
۲۰. حائمی، صدیقه، و عباسعلی سلطانی. «تسری جواز فسخ نکاح به بیماری‌های هیپاتیت B، سارس، سیفیلیس و هرپس سیمپلکس حاد و مزمن». پژوهش‌های فقهی ۳۱، ش. ۱۳ (۱ دی ۱۳۹۶): ۸۴۱-۶۲. <http://noo.rs/SZem۹>.
۲۱. حسنی، علیرضا. «موجبات فسخ نکاح در قانون مدنی ایران». در فسخ نکاح، بی‌تا. دسترسی // <http://www.hasanilaw۱۲۳.blogfa.com/post/> - مدنی - قانون - نکاح - در - قانون - دوم.
۲۲. حسینی‌ادیانی، سیدمسلم. «باز پژوهی در عیوب مجوز فسخ نکاح». فقه و مبانی حقوق اسلامی ۱۸، ش. ۵۱ (۴ فروردین ۱۳۹۷): ۶۹-۸۷. <http://noo.rs/۳iQAN>.
۲۳. خانواده، www.tanzimekhanevadeh.com - پایگاه اطلاع‌رسانی تنظیم. «تأثیر انحرافات جنسی در رابطه زناشویی». دسترسی ۹ فروردین ۲۰۲۱. <https://www.tanzimekhanevadeh.com/>> (۹ فروردین ۲۰۲۱).
۲۴. دهقانی‌وردنجان، محمود. «فسخ نکاح در موازنه حقوق زن و مرد». دادرسی ۷۳، ش. ۱۳ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۴۷-۴۹. <http://noo.rs/BJrXV>.
۲۵. دوست‌کام، محسن، مهناز مهربابی‌زاده‌هوشمند، سجاده‌علی قنواتی، و سپیده پورچیدری. «آسیب‌شناسی لژی‌بیسیم». زن و فرهنگ ۸، ش. ۳ (۱ تیر ۱۳۹۰): ۸۳-۱۰۱. <http://noo.rs/t۲۴۲۶>.
۲۶. رجائی‌پور، مصطفی، و ملیحه قنبریان. «ادله‌ی جواز فسخ نکاح در بیماری‌های ایدز از دیدگاه فقیهان». فقه و تاریخ تمدن ۲۰، ش. ۵ (۱ تیر ۱۳۸۸): ۱۲۹-۴۸. <http://noo.rs/۹۵۶۴k>.
۲۷. رضیان، محمدمهدی. «بررسی انواع انحرافات جنسی زوجین و طلاق». بنیاد وکلا، بی‌تا. <https://www.bonyadvokala.com/blog/investigating-the-types-of-sexual-perversions-of-couples-and-divorce>.
۲۸. زادافشار، بهراد، محسن معروفی، و مریم قربانی. «بررسی علایم روان‌شناختی در افراد با علایم اختلالات پارافیلیا و افراد عادی». دستاوردهای روانشناسی بالینی ۱۰، ش. ۳ (۱ تیر ۱۳۹۶): ۱۵۶-۷۲. <http://>

.noo.rs/HyXvC

۲۹. زینالی، خدیجه. «فسخ نگاه چیست؛ دانستنی‌هایی مهم در مورد فسخ نکاح و تفاوت آن با طلاق/وکیل تاپ». ۸ دسامبر ۲۰۱۹. <<https://vakiltop.com/blog/فسخ-نگاه>> (۸ فروردین ۲۰۲۱).
۳۰. سکوتی‌نسیمی، رضا. «تأثیر تدلیس در نکاح و آثار آن». فقه و حقوق اسلامی ۱۱، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۴۷-۲۱۳. <http://noo.rs/kxvHw>.
۳۱. صالحی، عباسعلی، و عبدالرحمن افشاری. «بررسی فقهی حقوقی فسخ نکاح در اثر عوارض و مشکلات جنسی». اندیشمندان حقوق ۸، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۶۹-۸۰. <http://noo.rs/QlBLK>.
۳۲. عبدالله‌ابن‌السیدمحمد، و صالح الزواوی. «استفتاء فی فسخ نکاح المعسر». المنار ۳۴۹، ش. ۱ (۱ مرداد ۱۳۳۲): ۶۸-۲۶۶. <http://noo.rs/YOnb1>.
۳۳. عربشاهی، محمد، و جواد حبیبی‌تبار. «امکان‌سنجی فسخ نکاح به علت زناى زوجه، از دیدگاه فقه امامیه». فقه ۹۹، ش. ۲۶ (۱ مهر ۱۳۹۸): ۳۰-۵۱. <http://noo.rs/Tdsyg>.
۳۴. «عنن و بررسی فقه‌پوه حقوقی آن». <https://www.newslaw.net>. بی‌تا.
۳۵. «عیوب مجوز فسخ نکاح، انحصار یا عدم انحصار». دسترسی ۷ فروردین ۲۰۲۱. <<https://civilica.com/doc/592264/>> (۷ فروردین ۲۰۲۱).
۳۶. فاضل لنکرانی، محمد. تفصیل الشریعه فی شرح تحریر الوسیله. قم، بی‌تا.
۳۷. فرجی، حمید. «فسخ نکاح در عیوب قابل درمان: پژوهشی در فقه شیعه و فقه اهل سنت». پزشکی قانونی ایران ۲۱، ش. ۶ (۱ دی ۱۳۷۹): ۵۹-۷۰. <http://noo.rs/6DegV>.
۳۸. «فهرست انحراف‌های جنسی». ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، ۲۰ دسامبر ۲۰۲۰. https://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=فهرست_انحراف_های_جنسی&oldid=30654296.
۳۹. کاکوتی، حسین. «جرائم ناشی از انحرافات جنسی». مهنامه قضایی ۵۷، ش. ۵ (۱۳۴۹): ۹۲-۱۰۴. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/664077>.
۴۰. گنجی. آسیب‌شناسی روانی بر اساس DSM۵. ۲ ج. نشر ساوالان، ۱۳۹۲.
۴۱. گنجینه استفتائات قضایی، بی‌تا.
۴۲. مؤمنی، عابدین، و سیده‌فاطمه موسوی. «بررسی فسخ نکاح از سوی زوج به سبب وجود عیب برص در زوجه». زن و فرهنگ ۱۳، ش. ۴ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۷-۱۸. <http://noo.rs/oHWLE>.
۴۳. مجتهدسلیمانی، ابوالحسن، غفور خوئینی، و محمد جلالی‌نژاد. «ضرورت تحول در عیوب موجب فسخ نکاح به دلیل ملزومات حقوقی و اخلاقی خانواده و پدیده‌های جدید عصری». پژوهش‌های اخلاقی ۲۹، ش. ۸ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۲۹۹-۳۲۴. <http://noo.rs/VoqHm>.
۴۴. محقق ثانی، علی بن حسین. جامع المقاصد فی شرح القواعد. قم: موسسه آل‌البیت، بی‌تا.
۴۵. «انحرافات جنسی (پارافیلیا)، دلایل و درمان | مشاوره آنلاین سیمیاروم». سیمیاروم مشاوره روانشناسی آنلاین خانواده و ازدواج | ایرانیان خارج از کشور، ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۹. <https://simiaroom.com/blog/paraphilia/>.

۴۶. ابراهیمی، سعید. «اثر جنون در انحلال نکاح». فقه و حقوق خانواده ۵۰، ش. ۱۴ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۴۸-۱۳۱.
<http://noo.rs/bh2Et>
۴۷. استادی، رضا. «تأثیر جنون در فسخ ازدواج». فقه اهل بیت ۵۳، ش. ۱۴ (۴ فروردین ۱۳۸۷): ۴۴-۵۶.
<http://noo.rs/M21Dj>
۴۸. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۵۸-۵۹، ش. ۱۵ (۱ تیر ۱۳۸۸): ۹۴-۱۲۸.
<http://noo.rs/eAs2C>
۴۹. اسماعیل آبادی، علی رضا. «عیوب فسخ نکاح حصری یا تمثیل با تکیه بر مبانی اجتهادی استاد مطهری». فقه ۳۹، ش. ۱۱ (۲ فروردین ۱۳۸۳): ۲۸۸-۳۰۹.
<http://noo.rs/QLGjB>
۵۰. اکبرینه، پروین. «بررسی تطبیقی فسخ نکاح ناشی از عیوب غیرجنسیتی در مذاهب خمسه و حقوق ایران و کویت». فقه و حقوق اسلامی ۹، ش. ۵ (۱ مهر ۱۳۹۳): ۲۵-۵۴.
<http://noo.rs/LS1ty>
۵۱. الدینی، علی خردمند، و نوح افشار. گزارش یک مورد یادگارخواهی ویدوفیلی به همراه اختلال وسواسی جبری. مجله علمی پژوهشی اصول بهداشت روانی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۷.
۵۲. امامی، سیدعبدالمطلب، و. گزارش علمی عیوب فسخ نکاح. مرکز تحقیقات فقهی مجلس شورای اسلامی، خرداد ۹۹.
۵۳. امیرخانی، شکیبا، و عبدالله جوان. «امکان سنجی فسخ نکاح در فرض تخلف از شرط فعل در فقه اسلامی». فقه مقارن ۱۲، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۷): ۱۵۷-۸۲.
<http://noo.rs/kXv2x>
۵۴. امینی، ابراهیم. «روشهای برخورد با انحرافات جنسی». تربیت ۷، ش. ۱ (۱۳۶۵): ۱۰-۱۳.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/224633>
۵۵. انجمن روان شناسان آمریکا. راهنمای تشخیصی و آماری اختلال های روانی. تهران: ارجمند، ۲۰۱۳.
۵۶. «بررسی تطبیقی حقوقی بیماریهای جدید مسری و مهلک در فسخ نکاح در فقه و حقوق موضوعه ایران»، بی تا. /بررسی-تطبیقی-حقوقی-بیماریهای-جدید-مسری-مهلک
<http://resaleneqar.ir/product/>
۵۷. «بررسی عوامل فسخ و بطلان عقد ازدواج در فقه و حقوق ایران». دسترسی ۷ فروردین ۲۰۲۱.
<<https://civilica.com/doc/634108/certificate/print/>> (۷ فروردین ۲۰۲۱).
۵۸. بهجت، محمد تقی. استفتائات. قم، بی تا.
۵۹. پوراسماعیلی، علی رضا. «توسعه یا تضییق عیوب موجب فسخ نکاح استحواص -». حقوق اسلامی ۳۱، ش. ۸ (۱ دی ۱۳۹۰): ۸۸-۱۵۷.
<http://noo.rs/cQpUl>
۶۰. پوراسماعیلی، علی رضا، و زهرا کرامتی تبار. «تأثیر درمان عیوب نکاح بر حق فسخ». پژوهش های فقه و حقوق اسلامی ۴۰، ش. ۱۱ (۱ تیر ۱۳۹۴): ۳۱-۵۰.
<http://noo.rs/foFyJ>
۶۱. جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، بی تا.
۶۲. حائری، سیدکاظم. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۴۱، ش. ۱۱ (۲ فروردین ۱۳۸۴): ۳-۵۰.
<http://noo.rs/K6Bl4>
۶۳. حاتمی، صدیقه، و حسین داورزنی. «راه های اثبات عنن و بررسی فقهی و حقوقی آن». فقه پزشکی ۱۷،

- ش. ۵ (۱ دی ۱۳۹۲): ۱۳۳-۶۲. <http://noo.rs/۵kyFQ>.
۶۴. حاتمی، صدیقه، و عباسعلی سلطانی. «تسری جواز فسخ نکاح به بیماری‌های هیپاتیت B، سارس، سیفیلیس و هرپس سیمپلکس حاد و مزمن». پژوهش‌های فقهی ۳۱، ش. ۱۳ (۱ دی ۱۳۹۶): ۸۴۱-۶۲. <http://noo.rs/SZem۹>.
۶۵. حسنی، علیرضا. «موجبات فسخ نکاح در قانون مدنی ایران». در فسخ نکاح، بی‌تا. دسترسی <http://www.hasanilaw۱۲۳.blogfa.com/post/-موجبات-فسخ-نکاح-در-قانون-مدنی-ایران-قسمت-دوم>.
۶۶. حسینی‌ادیانی، سیدمسلم. «باز پژوهی در عیوب مجوز فسخ نکاح». فقه و مبانی حقوق اسلامی ۱۸، ش. ۵۱ (۴ فروردین ۱۳۹۷): ۶۹-۸۷. <http://noo.rs/۳iQAN>.
۶۷. خانواده، www.tanzimekhanevadeh.com - پایگاه اطلاع‌رسانی تنظیم. «تاثیر انحرافات جنسی در رابطه زناشویی». دسترسی ۹ فروردین ۲۰۲۱. <https://www.tanzimekhanevadeh.com/>> (۹ فروردین ۲۰۲۱). <wedlock/رابطه-جنسی-انحراف-تاثیر-۲۳۳۹
۶۸. دهقانی‌وردنجانی، محمود. «فسخ نکاح در موازنه حقوق زن و مرد». دادرسی ۷۳، ش. ۱۳ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۴۷-۴۹. <http://noo.rs/BJrXV>.
۶۹. دوست‌کام، محسن، مهناز مهرابی‌زاده‌هوشمند، سجاده‌علی قنوتی، و سپیده پورحیدری. «آسیب‌شناسی لژیونیسیم». زن و فرهنگ ۸، ش. ۳ (۱ تیر ۱۳۹۰): ۸۳-۱۰۱. <http://noo.rs/t۲۴۲۶>.
۷۰. رجائی‌پور، مصطفی، و ملیحه قنبریان. «ادله‌ی جواز فسخ نکاح در بیماری ایدز از دیدگاه فقیهان». فقه و تاریخ تمدن ۲۰، ش. ۵ (۱ تیر ۱۳۸۸): ۱۲۹-۴۸. <http://noo.rs/۹۵۶۴k>.
۷۱. رضیان، محمدمهدی. «بررسی انواع انحرافات جنسی زوجین و طلاق». بنیاد وکلا، بی‌تا. <https://www.bonyadvokala.com/blog/investigating-the-types-of-sexual-perversions-of-couples-and-divorce>.
۷۲. زادافشار، بهراد، محسن معروفی، و مریم قربانی. «بررسی علایم روان‌شناختی در افراد با علایم اختلالات پارافیلیا و افراد عادی». دستاوردهای روانشناسی بالینی ۱۰، ش. ۳ (۱ تیر ۱۳۹۶): ۱۵۶-۷۲. <http://noo.rs/HyXvC>.
۷۳. زینالی، خدیجه. «فسخ نگاه چیست؛ دانستنی‌هایی مهم در مورد فسخ نکاح و تفاوت آن با طلاق/وکیل تاپ». ۸ دسامبر ۲۰۱۹. <<https://vakiltop.com/blog/فسخ-نگاه>> (۸ فروردین ۲۰۲۱).
۷۴. سکوتی‌نسیمی، رضا. «تأثیر تدلیس در نکاح و آثار آن». فقه و حقوق اسلامی ۱۱، ش. ۶ (۱ مهر ۱۳۹۴): ۲۱۳-۴۷. <http://noo.rs/kx۷Hw>.
۷۵. صالحی، عباسعلی، و عبدالرحمن افشاری. «بررسی فقهی حقوقی فسخ نکاح در اثر عوارض و مشکلات جنسی». اندیشمندان حقوق ۸، ش. ۴ (۴ فروردین ۱۳۹۵): ۶۹-۸۰. <http://noo.rs/QIbLK>.
۷۶. عبدالله‌ابن‌السیدمحمد، و صالح الزواوی. «استفتاء فی فسخ نکاح المعسر». المنار ۳۴۹، ش. ۱ (۱ مرداد

- ۱۳۳۲): ۶۸-۲۶۶. <http://noo.rs/7Onb1>
۷۷. عربشاهی، محمد، و جواد حبیبی تبار. «امکان سنجی فسخ نکاح به علت زناى زوجه، از دیدگاه فقه امامیه». فقه ۹۹، ش. ۲۶ (۱ مهر ۱۳۹۸): ۳۰-۵۱. <http://noo.rs/Tdsyg>
۷۸. «عنن و بررسی فقهی و حقوقی آن». <https://www.newslaw.net>. بی تا.
۷۹. «عیوب مجوز فسخ نکاح، انحصار یا عدم انحصار». دسترسی ۷ فروردین ۲۰۲۱. <https://civilica.com/doc/592264/> (۷ فروردین ۲۰۲۱).
۸۰. فاضل لنکرانی، محمد. تفصیل الشریعه فی شرح تحریر الوسيله. قم، بی تا.
۸۱. فرجی، حمید. «فسخ نکاح در عیوب قابل درمان: پژوهشی در فقه شیعه و فقه اهل سنت». پزشکی قانونی ایران ۲۱، ش. ۶ (۱ دی ۱۳۷۹): ۵۹-۷۰. <http://noo.rs/6DegV>
۸۲. «فهرست انحراف‌های جنسی». ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، ۲۰ دسامبر ۲۰۲۰. https://fa.wikipedia.org/w/index.php?title=انحراف‌های_جنسی&oldid=30654296
۸۳. کاکویی، حسین. «جرائم ناشی از انحرافات جنسی». مهنامه قضایی ۵۷، ش. ۵ (۱۳۴۹): ۹۲-۱۰۴. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/664077>
۸۴. گنجی، آسیب شناسی روانی بر اساس DSM۵). ۲ ج. نشر ساوالان، ۱۳۹۲.
۸۵. گنجینه استفتانات قضایی، بی تا.
۸۶. مؤمنی، عابدین، و سیده فاطمه موسوی. «بررسی فسخ نکاح از سوی زوج به سبب وجود عیب برص در زوجه». زن و فرهنگ ۱۳، ش. ۴ (۱ مهر ۱۳۹۱): ۷-۱۸. <http://noo.rs/oHWLE>
۸۷. مجتهد سلیمانی، ابوالحسن، غفور خوئینی، و محمد جلالی نژاد. «ضرورت تحول در عیوب موجب فسخ نکاح به دلیل ملزومات حقوقی و اخلاقی خانواده و پدیده‌های جدید عصری». پژوهش‌های اخلاقی ۲۹، ش. ۸ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۲۹۹-۳۲۴. <http://noo.rs/VoqHm>
۸۸. محقق ثانی، علی بن حسین. جامع المقاصد فی شرح القواعد. قم: موسسه آل البیت، بی تا.
۸۹. محمد، جمالی. «تأثیر عیوب و بیماری در فسخ نکاح از دیدگاه قانون مدنی و فقها». ۴۰، ش. ۸۶ (۱ فروردین ۱۳۸۶): ۶۱-۸۰. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=79313>
۹۰. مرقاتی خوبی، غفت السادات، و سیدطه مرقاتی. «تأثیر اختلال واژینوسموس در فسخ نکاح». فقه پزشکی ۲، ش. ۰ (۴ فروردین ۱۳۸۹): ۲۵-۳۷. <http://noo.rs/q2MMV>
۹۱. معرفت، محمدهادی. «عیوب موجب فسخ نکاح». دادرسی ۳-۴، ش. ۱ (۱ مرداد ۱۳۷۶): ۴-۸. <http://noo.rs/yK6JK>
۹۲. مکارم شیرازی، ناصر. کتاب النکاح. قم، بی تا.
۹۳. منهاج الصالحین، بی تا.
۹۴. ناصری مقدم، حسین، و مظاهر نامداری موسی آبادی. «تحلیل فقهی - حقوقی عیوب مجوز فسخ نکاح

- با رویکردی بر نظر امام خمینی (س). پژوهشنامه متین ۱۴، ش. ۵۵ (۲۱ سپتامبر ۲۰۱۲): ۶۱-۸۴.
http://matin.ri-khomeini.ac.ir/article_۶۱۶۷۴.html
۹۵. نخعی، حسین، و نادر مختاری افرکتی. «بررسی عیوب فسخ نکاح از لحاظ حصری یا تمثیلی بودن در فقه امامیه و اهل سنت». مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۲۱، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱۳۲-۴۴.
<http://noo.rs/QILfA>
۹۶. نگین، عطایی. «بررسی موجبات فسخ نکاح در حقوق ایران و فقه شافعی» ۳، ش. ۳ (۱ فروردین ۱۳۹۷): ۲۸-۳۷.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۳۴۸۲۴۴>
۹۷. هاشمی، مصطفی، و رضا علی کرمی. «بیماری پسوریازیس و تاثیر آن بر جواز فسخ نکاح». فقه پزشکی ۳۹-۳۸، ش. ۱۱ (۵ فروردین ۱۳۹۸): ۵۲-۶۸.
<http://noo.rs/m۲fGp>
۹۸. هاشمی، مصطفی، و رضاعلی کرمی. «بررسی امکان تعمیم عوامل مجوز فسخ نکاح در فقه شیعه». فقه و تاریخ تمدن ۵۸، ش. ۱۴ (۱ دی ۱۳۹۷): ۱۱-۲۸.
<http://noo.rs/tjuGu>
۹۹. واصفیان، فرزانه. «شناسایی عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان)». پژوهش نامه اخلاق ۳، ش. ۱ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۱۷۳-۹۱.
<http://noo.rs/eRHBz>
۱۰۰. یزدی، محمد. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۳۹-۴۰، ش. ۱۰ (۱ دی ۱۳۸۳): ۱۳۶-۴۷.
<http://noo.rs/kC۴Ah>
۱۰۱. جمالی. «تاثیر عیوب و بیماری در فسخ نکاح از دیدگاه قانون مدنی و فقها» ۴۰، ش. ۸۶ (۱ فروردین ۱۳۸۶): ۶۱-۸۰.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۷۹۳۱۳>
۱۰۲. مرقاتی خوبی، عفت السادات، و سیدطه مرقاتی. «تأثیر اختلال وازینیسموس در فسخ نکاح». فقه پزشکی ۲، ش. ۰ (۴ فروردین ۱۳۸۹): ۲۵-۳۷.
<http://noo.rs/q۲MM۷>
۱۰۳. معرفت، محمدهادی. «عیوب موجب فسخ نکاح». دادرسی ۳-۴، ش. ۱ (۱ مرداد ۱۳۷۶): ۴-۸.
<http://noo.rs/yK۶JK>
۱۰۴. مکارم شیرازی، ناصر. کتاب النکاح. قم، بی تا.
۱۰۵. منهاج الصالحین، بی تا.
۱۰۶. ناصری مقدم، حسین، و مظاهر نامداری موسی آبادی. «تحلیل فقهی - حقوقی عیوب مجوز فسخ نکاح با رویکردی بر نظر امام خمینی (س)». پژوهشنامه متین ۱۴، ش. ۵۵ (۲۱ سپتامبر ۲۰۱۲): ۶۱-۸۴.
http://matin.ri-khomeini.ac.ir/article_۶۱۶۷۴.html
۱۰۷. نخعی، حسین، و نادر مختاری افرکتی. «بررسی عیوب فسخ نکاح از لحاظ حصری یا تمثیلی بودن در فقه امامیه و اهل سنت». مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه ۲۱، ش. ۳ (۱ مهر ۱۳۹۶): ۱۳۲-۴۴.
<http://noo.rs/QILfA>

۱۰۸. نگین، عطایی. «بررسی موجبات فسخ نکاح در حقوق ایران و فقه شافعی» ۳. ش. ۳ (۱ فروردین ۱۳۹۷): ۲۸-۳۷. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۳۴۸۲۴۴>.
۱۰۹. هاشمی، مصطفی، و رضا علی کرمی. «بیماری پسوریازیس و تأثیر آن بر جواز فسخ نکاح». فقه پزشکی ۳۸-۳۹، ش. ۱۱ (۵ فروردین ۱۳۹۸): ۵۲-۶۸. <http://noo.rs/m۲fGp>.
۱۱۰. هاشمی، مصطفی، و رضاعلی کرمی. «بررسی امکان تعمیم عوامل مجوز فسخ نکاح در فقه شیعه». فقه و تاریخ تمدن ۵۸، ش. ۱۴ (۱ دی ۱۳۹۷): ۱۱-۲۸. <http://noo.rs/tjuGu>.
۱۱۱. واصفیان، فرزانه. «شناسایی عوامل مؤثر بر انحرافات جنسی زنان (مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان)». پژوهش نامه اخلاق ۳، ش. ۱ (۴ فروردین ۱۳۸۸): ۱۷۳-۹۱. <http://noo.rs/eRHBz>.
۱۱۲. یزدی، محمد. «عیوب موجب فسخ نکاح». فقه اهل بیت ۳۹-۴۰، ش. ۱۰ (۱ دی ۱۳۸۳): ۱۳۶-۴۷. <http://noo.rs/kC۴Ah>.